

"Sofralarımızdaki Sessiz Tehlike!": Pestisitlerin Türkiye Haber Medyasındaki Sunumu

"Silent Danger on Our Tables!": The Presentation of Pesticides in the Turkish News Media

ZÖHRE AKYOL*

ÖZGE CENGİZ **

* Assoc. Prof., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, Farabi Campus, Merkez, Zonguldak/Türkiye.

E-mail: z.resber@beun.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-3270-0258>

** Assoc. Prof., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Communication, Department of New Media and Communication, Farabi Campus, Merkez, Zonguldak/Türkiye.

E-mail: ozge.cengiz@beun.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3634-0731>

Öz: Bu çalışma, Ağustos 2024-Ağustos 2025 arasında Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü ve Habertürk gazetelerinde yayımlanan pestisit haberlerini içerik analizi yöntemiyle inceleyerek, pestisit ve gıda güvenliği konularının medyada hangi söylemler ve temsiller üzerinden çerçevlendiğini ortaya koymaktadır. 169 haberin incelendiği çalışmada, kaynak türleri, aktör temsilleri, dil özellikleri ve çözüm önerilerinin yer alıp almadığı değerlendirilmiştir. Bulgular, haberlerde en sık yer verilen aktörlerin resmî kurumlar ve uluslararası kuruluşlar olduğunu; çiftçilerin, sivil toplum örgütlerinin ve yerel aktörlerin ise sınırlı biçimde temsil edildiğini göstermektedir. Haberlerin yaklaşık üçte birinde kaynak bilgisinin yer almaması doğrulanabilirlik ve şeffaflık sorununa işaret etmektedir. Pestisit çoğu haberde yalnızca dolaylı biçimde anılmış, sağlık zararları öne çıkarılırken çevresel ve ekonomik etkiler geri planda kalmıştır. Çözümler ise çoğunlukla bireysel düzeyde sunulmuş, yasal ya da bilimsel öneriler sınırlı kalmıştır. Sonuç olarak, mevcut medya pratiklerinin pestisit ve gıda güvenliği konusunda kamuoyu bilinci oluşturmada ve eleştirel sorgulamayı teşvik etmede yetersiz kaldığı, hâkim kurumsal söylemleri meşrulaştırdığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Pestisit, Gıda güvenliği, Medya, Tarım politikası, Tarım haberciliği

Abstract: This study analyzes pesticide-related news published between August 2024 and August 2025 in Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü, and Habertürk newspapers through content analysis, revealing how pesticide and food safety issues are framed in the media in terms of discourse and representation. Examining 169 news items, the research evaluates the types of sources used, actor representations, linguistic characteristics, and the presence of solution proposals. The findings show that official institutions and international organizations are the most frequently featured actors, while farmers, civil society organizations, and local actors are represented only to a limited extent. The absence of sources information in nearly one-third of the news points to issues of verifiability and transparency.

Gönderim 29 Eylül 2025

Düzeltilmiş Gönderim 11 Kasım 2025

Kabul 7 Aralık 2025

Received 29 September 2025

Received in revised form 11 November 2025

Accepted 7 December 2025

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Zöhre AKYOL, z.resber@beun.edu.tr

Yayıncı / Publisher: Okur Yazar Derneği / Literacy

Association, İstanbul, Türkiye,

<https://www.okuryazar.org.tr>

Atf / Citation: Akyol, Z., ve Cengiz, Ö. (2026).

"Sofralarımızdaki Sessiz Tehlike!": Pestisitlerin Türkiye

Haber Medyasındaki Sunumu. *İnsan ve İnsan Bilim*

Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi, 13(41), 29-47.

<https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1793320>

In most cases, pesticides are mentioned only indirectly, with health-related harms emphasized while environmental and economic impacts remain in the background. Solutions are mostly presented at the individual level, with structural or scientific proposals being limited. Overall, current media practices appear inadequate in fostering public awareness and encouraging critical inquiry on pesticides and food safety, instead legitimizing dominant institutional discourses.

Keywords: *Pesticide, Food safety, Media, Agricultural policy, Agricultural journalism*

Giriş

Tarım sektörü, ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik, gıda güvenliği ve kırsal kalkınma açısından stratejik bir öneme sahiptir. İnsanlık tarihi incelendiğinde, tarımsal üretim faaliyetleri ile nüfus artışı arasında doğrudan bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Tarımın sağladığı besin fazlası, yerleşik yaşam biçimlerinin ortaya çıkmasına, toplumsal örgütlenmenin gelişmesine ve buna paralel olarak nüfusun sürekli artmasına zemin hazırlamıştır. Yerleşik hayata geçişle birlikte üretim biçimleri çeşitlenmiş ve artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için tarımsal yöntemler sürekli geliştirilmiştir. Günümüzde ise hızlı nüfus artışı, yalnızca gıda üretimini artırmayı değil, aynı zamanda düzenli ve sürdürülebilir gıda teminini zorunlu kılmaktadır. Özellikle kapitalistleşme süreci ile birlikte üretimden ve tüketimden kayıp vermeme çabası, verimliliği artırmaya yönelik çeşitli tekniklerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak, bu çabalar kimi zaman yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların en önemli örneklerinden biri günümüzde pestisitlerdir.

Mevcut tarım alanlarından en yüksek düzeyde verim alabilmek adına pestisitlerin kullanımı gerek dünyada gerekse Türkiye’de yaygın bir uygulamadır (Sharma vd., 2019; Doğan ve Karpuzcu, 2019, s. 734). Kısa sürede etkisini göstermesi ve hızlı sonuç sağlaması nedeniyle pestisit kullanımı giderek artmaktadır (Polat, 2022, s. 31). Pestisitler, kısa vadede tarımsal üretimi artırmaya katkı sağlarken, uzun vadede çevresel dengeleri bozmakta, ekosistemleri tehdit etmekte ve insan sağlığı açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Tarımsal üretimde “bitki koruma” stratejilerinin bir parçası olarak kullanılan pestisitler, belirlenen kuralların dışında ya da aşırı dozda uygulandığında ürünlerde kalıntı bırakmakta; bu kalıntılar kanserojen, nörotoksik veya üreme sağlığı açısından zararlı etkiler doğurabilmektedir (WHO, 2010, ss. 7–17; Arslantürk vd., 2025, s. 168). Benzer biçimde, gıdalara çeşitli kaynaklardan bulaşan pestisitler ve diğer kimyasal maddeler tüketici sağlığı açısından tehdit oluşturmaktadır (Erkmen, 2010, s. 222).

Bu tartışmaların en görünür olduğu alanlardan biri ise medyadır. Medya, tarım sektöründe çalışanları, uzmanları, tüketicileri ve karar alıcıları ortak bir düzlemde buluşturarak bilgi verme, sorgulama, hesap verebilirlik ve şeffaflık işlevlerini yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra halk ve işçi sağlığını ilgilendiren konuları gündeme taşıma, kamuoyu oluşturma ve toplumsal farkındalık yaratma gücüne de sahiptir. Özellikle Türkiye’de son yıllarda pestisit kalıntısı tespit edilen pek çok tarım ürününün ihracat sırasında geri dönmesi (Arslantürk vd., 2025, s. 173), bu sorunun medyada daha fazla görünürlük kazanmasına yol açmıştır. Bu makale, Türkiye haber medyasında pestisitlerin nasıl sunulduğunu ve hangi söylemlerle çerçeveslendiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

Milliyet, Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Habertürk'te son bir yılda (Ağustos 2024-Ağustos 2025) pestisit ile ilgili yayımlanan 169 haber içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Haberlerde hangi aktör ve kaynakların ön plana çıktığı, uzman görüşlerine, pestisitlerin zararlarına ve pestisit kullanımına yönelik çözüm önerilerine yer verilip verilmediği, gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik ekseninde değerlendirilmiştir.

Bu noktada pestisitlerin yalnızca tarımsal verimlilik aracı değil, aynı zamanda çevresel dengeleri etkileyen, halk sağlığına yönelik riskler barındıran ve küresel ölçekte gıda güvenliği tartışmalarının merkezinde yer alan bir konu olduğu hatırlatılmalıdır. Dünyada ve Türkiye'de artan pestisit kullanımı, yalnızca üretim süreçlerini değil, aynı zamanda tarım haberciliğinin söylem pratiklerini de doğrudan şekillendirmektedir. Dolayısıyla araştırmanın bulgularına geçmeden önce, pestisitlerin tanımı, etkileri, küresel ve yerel ölçekte kullanım boyutları ile gıda güvenliği, sürdürülebilirlik ve tarım haberciliği tartışmalarının genel çerçevesine değinmek gerekmektedir.

Çevre, Sağlık ve Gıda Güvenliği Bağlamında Pestisit Politikaları

Böcek öldürücü, kene öldürücü, yaprak biti öldürücü gibi çeşitli sınıflandırmaları olan pestisitler, zararlı organizmalar, hastalık yayıcı mikroorganizmalar veya yabancı otlara karşı kullanılan kimyasal madde veya maddelerdir (Erkmen, 2010, s. 229; Polat, 2022, s. 32). İnşaat malzemelerinden kozmetik ürünlere kadar geniş bir kullanım alanı bulunan (Erkmen, 2010, s. 229) pestisitlerin yoğunlukla kullanıldığı tarım alanında ürünlerin %20 ila %30'u her yıl bitki zararlısı organizmalar, hastalıklar, yabancı otlar ve kemirgenler sebebiyle kaybedilmekte; bu durum üretimde ciddi verim kayıplarına yol açmaktadır (Durmaz vd., 2022, s. 2).

Tarımsal üretim içerisinde kimyasal mücadele, yüksek etkinliği, hızlı sonuç vermesi ve kullanım kolaylığı nedeniyle hâlâ büyük bir paya sahiptir (Şık vd., 2012, s. 90). Pestisitler özellikle zararlı hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla gerekli görülmekte; doğru ve zamanında yapılan uygulamalarla çoğunlukla ürünler korunmakta ve geniş alanlardan verim alınabilmektedir (Cooper ve Dobson, 2007). Bunun yanı sıra, zararlıların riskini azaltma, gübre kullanımında tasarruf sağlama ve işgücü maliyetlerini düşürme gibi yan faydaları da bulunmaktadır (Ghimire ve Woodward, 2013; Ayyıldız, 2022, s. 268).

Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar, kontrollü kullanıldığı durumlarda dahi pestisitlerin ekosistemler için ciddi riskler barındırabildiğini göstermektedir (Tang vd., 2021; Damalas ve Eleftherohorinos, 2011; Lewis vd., 2016). Bilinçsiz kullanım ise gıda güvenliği, insan ve hayvan sağlığı ile doğa tahribatı açısından büyük tehlikeler oluşturmaktadır (Şık vd., 2012, s. 90). Pestisitlerin yalnızca %0,015-6,0'luk bir kısmı hedeflenen zararlılara ulaşmakta; geri kalan kısmı ise hedef olmayan organizmalara erişmekte, toprağa karışmakta veya sulara ulaşmaktadır. Bu durum, hedef alınmayan omurgalı ve omurgasız türlerde ölümler meydana gelmesine ve ekosistemin yapısının bozulmasına yol açmaktadır (Tiryaki vd., 2010, s. 162). Ayrıca, kimi zaman zararlı hastalıklara veya yabancı otlara karşı yeterince etkili olmayan pestisitler, ürünlerde %40'a varan kayıplara neden olabilmektedir (Polat, 2022, s. 32).

Geleneksel arıtım yöntemleri ile yeterince temizlenemeyen pestisitler, doğada uzun süre bozulmadan kalabilmekte ve kalıntı oluşturabilmektedir. Bu durum yalnızca tarım alanlarını değil, aynı zamanda insanların yerleşim alanlarını da etkileyerek geniş çaplı bir çevresel maruziyet yaratmaktadır (Durmaz vd., 2022, s. 2; Doğan ve Karpuzcu, 2019, s. 737).

Çevresel tahribatın yanı sıra pestisitler; solunum, sindirim ve deri yoluyla vücuda girebilmekte ve başta sinir, endokrin ve bağışıklık sistemi olmak üzere birçok sistemi etkileyebilmektedir (Durmaz vd., 2022, s. 2). İnsanlarda pestisite maruz kalma; kanser, doğum anormallikleri, sinir sistemi hasarları, hormonal bozukluklar, üreme sorunları, düşük, erken doğum ve bağışıklık sistemi zayıflaması gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açabilmektedir (Erkmen, 2010, s. 229; Tiryaki vd., 2010, s. 161; Kayışoğlu ve Türksoy, 2023, s. 293; Yılmaz vd., 2024, s. 317). Ayrıca pestisitlerin endokrin bozucu etkileri, fetüs, bebek ve çocukluk dönemindeki bireyler için daha büyük riskler oluşturmaktadır (Şık vd., 2012, ss. 90–91). Bu durum, hem Türkiye’de hem de dünyada pestisit kullanımına ilişkin politika ve düzenlemelerin önemini artırmaktadır.

Pestisitlerin çevresel ve sağlık risklerini azaltmak amacıyla, özellikle 1990’lı yılların sonlarından itibaren pestisit kullanımının azaltılması, çevresel zararların minimuma indirilmesi ve insan sağlığının korunması amacıyla İyi Tarım Uygulamaları (İTU) ve benzeri standartlar geliştirilmiştir (Aydın-Eryılmaz vd., 2019, ss. 354–358; Kayışoğlu ve Türksoy, 2023, ss. 294–297). ABD Tarım Bakanlığı (USDA) ve ABD Gıda ve İlaç Dairesi (FDA), taze meyve ve sebzelerde gıda güvenliğini sağlamak amacıyla İTU’yu başlatmış; Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) da aynı dönemde bu prensipler üzerine çalışmalar yürütmüştür (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2025). Avrupa’da ise 1999 yılında EurepGAP Protokolü ile yaş meyve ve sebze için iyi tarım uygulamalarının esasları belirlenmiş ve üreticilerden bu standartlara uyulması talep edilmiştir (Tiryaki vd., 2010, s. 164). Yine son yıllarda sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliği politikaları kapsamında, Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) çerçevesinde *Tarladan Sofraya* stratejisi ile kimyasal pestisit kullanımının en az %20 azaltılması, antimikrobiyal kullanımının %50 düşürülmesi ve AB tarım arazilerinin en az %25’inin organik tarım kapsamına alınması gibi konularda 2030 yılı hedefleri belirlenmiştir (Atış vd., 2024, s. 143). Organik tarım ürünlerinde pestisit kalıntısı %94–100 oranında azalmaktadır ve ürünler daha yüksek antioksidan içerik ve besin değerine sahiptir (Lairon, 2010; Kayışoğlu ve Türksoy, 2023, s. 299).

Günümüzde gelişmiş ülkelerde kimyasal ilaçların yerini biyolojik mücadele almaktadır. Bakteri, fungus, virüs ve protozoa gibi organizmalar aracılığıyla yapılan bu biyolojik mücadele, üretim teknolojilerinin kolaylığı, hedef organizmalara isabetli erişimi ve doğada uzun süre kalabilmesi nedeniyle tercih edilmektedir (Polat, 2022, s. 43). Ancak dünya genelinde kimyasal pestisitler hâlâ en çok tercih edilen mücadele yöntemidir ve kısa vadede vazgeçilmesi mümkün görünmemektedir (Özercan ve Taşcı, 2022, s. 76; Bale vd., 2008).

Türkiye’de Pestisit Kullanımı ve Politikaları

Dünya genelinde pestisit kullanımı 2019 yılında 4,16 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup en fazla kullanım Çin, ABD ve Brezilya’ya aittir (Özercan ve Taşcı, 2022, s. 76). Dünya hektar başına pestisit kullanımı ortalama 1,8 kg/ha iken, Türkiye’de

bu değer 2,2 kg/ha'dır ve dünya sıralamasında 12. sıradadır (Food and Agriculture Organization [FAO], 2022; Özercan ve Taşçı, 2022, s. 77). Avrupa İstatistik Kurumu Eurostat verilerine göre ise Türkiye, yaklaşık 50 milyon kilo ile Avrupa'da en çok pestisit satan ülkeler arasında dördüncü sıradadır (Samar, 2018).

Pestisit kullanımını açısından Türkiye'de hektara düşen kullanım miktarı dünya ortalamasının üzerindedir. Özellikle Akdeniz ve Ege Bölgeleri, sebze, meyve üretimi ve seracılık faaliyetleri nedeniyle yoğun pestisit kullanımının görüldüğü alanlardır (Özercan ve Taşçı, 2022; Yılmaz vd., 2024; Ayyıldız, 2022).

Yoğun kullanım nedeniyle Türkiye'de pestisit kullanımına yönelik çeşitli politikalar uygulanmakta; çiftçi eğitimi, örnek uygulama alanları ve tarla okulları ile pestisit kullanımının bilinçli şekilde yapılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Üretici Kayıt Defteri uygulaması, pestisit satış ve kullanımının yasal olarak kayıt altına alınmasını sağlayarak hem gıda güvenliğine hem de çevreye olumsuz etkilerin azaltılmasına katkı sunmaktadır (Doğan ve Karpuzcu, 2019). Yine Türkiye'de gıda güvenliği konusunda Türk Gıda Kodeksi ve ilgili yönetmelikler ile gıda maddelerinde maksimum kalıntı limitlerini belirleyen düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yönetmeliklerde ruhsatlandırılmış pestisitlerin kabul edilebilir değerleri belirlenmiş, yasaklı veya kullanımı sonlandırılmış pestisitler tanımlanmış, ithal ürünlerde uygulanacak standartlar düzenlenmiştir (Arslantürk vd., 2025).

Bununla birlikte yapılan çalışmalar bu önlemlerin yeterli olmadığını göstermektedir. Yeraltı ve yüzeysel su kaynaklarında yapılan araştırmalar, Türkiye'de pestisit kalıntılarının limit değerlerin üzerinde olabileceğini göstermektedir. Göksu Delta'sı, İzmir, Afyonkarahisar gibi bölgelerde yapılan ölçümler, özellikle kurak mevsimlerde pestisit kalıntılarının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan ve Karpuzcu, 2019). Ayrıca, Zehirsiz Sofralar Sivil Toplum Ağı, Türkiye'de kullanılan pestisitler içerisindeki 13 etken maddenin Dünya Sağlık Örgütü tarafından "son derece tehlikeli", "yüksek seviyede tehlikeli" ve "muhtemel kanserojen" olarak tanımlandığını belirtmektedir (Sade, 2020).

2024 senesinde AB kapsamında ürünleri hakkında en çok şikayet bildirimi yapılan ülke Türkiye olmuştur (Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, 2024). Bu durum, yalnızca üretici firmaların itibarını zedelemekle kalmayıp, ülke genelinin tarım ve gıda güvenliği alanındaki imajını da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, uluslararası pazarlarda rekabet gücünün azalması, ekonomik kayıpların yanı sıra sektördeki yatırım ve iş birliği fırsatlarını da sınırlamaktadır.

Türkiye'de pestisit kullanımına ilişkin yasal düzenlemeler, denetim mekanizmaları ve uluslararası raporlar sorunun boyutlarını ortaya koysa da bu sorunların yalnızca teknik ve hukuki önlemlerle çözülebilmesi mümkün değildir. Pestisitlerin insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerinin kamuoyuna doğru ve anlaşılır biçimde aktarılması, toplumsal farkındalığın gelişmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu noktada medyanın ve tarım haberciliğinin işlevi öne çıkmakta, bilgi, risk ve bilinç oluşturma süreçlerinde gazeteciliğin rolü belirleyici hale gelmektedir.

Tarım Haberlerinde Bilgi, Risk ve Farkındalık

İnsanların tarımsal süreçlerle ilgili farkındalık sahibi olmasını, bilgilenmesini ve eğitilmesini sağlayan tarım haberciliği; tarımla ilgili konuları ekonomi, çevre,

sağlık, bilim ve teknoloji gibi geniş alanlarla bağlantısını kurarak bütüncül bir perspektifte ele alan ve karar alıcılar ile halk arasında demokratik bir tartışma alanı yaratmayı amaçlayan habercilik türüdür (Evans ve Bolick, 1982, s. 35; Budak, 2023, s. 28). Tarım haberciliğinin odaklandığı kitleler arasında tarımsal üretimi gerçekleştiren çiftçiler, tarım alanında çalışan işçiler ve tarım ürünlerini tüketen halk ile karar alma mekanizmaları gibi tarım sürecinin tüm paydaşları yer almaktadır.

Her ne kadar devlet mekanizmaları tarımsal faaliyetlerle ilgili çeşitli düzenlemeler ve faaliyetler gerçekleştirirse de gerek bu mekanizmaların denetlenmesi gerekse teknoloji çağında doğru bilgiye erişim bağlamında tarımsal iletişimin önemli bir ihtiyaç olduğu söylenebilir (Zumalt, 2007, ss. 44–45). Bu çerçevede tarım haberciliğinin, çiftçiler ve tarım uzmanları arasındaki bilgi alışverişini sağlayan bir dal olduğu ve bilimsel bilgilerin kamuoyuna yayılmasını sağladığı belirtilmelidir (Budak, 2023, s. 29; Küçüktüğü, 2023, s. 416).

Tarım haberciliği giderek genişleyen bir alan olarak karşımıza çıksa da gerek akademik çevrelerde gerekse medyadaki görünürlüğü açısından henüz istenilen düzeyde olmadığı belirtilmelidir. Özellikle Türkiye örneğinde, ana akım medyada tarım haberlerinin çok sınırlı bir düzlemde kendisine yer bulabildiği görülmektedir (Budak, 2023; Oğur, 2022; Küçüktüğü, 2023). Türkiye, nüfus politikaları açısından son yıllardaki göç dalgasıyla birlikte tartışmalı bir pozisyonda bulunmaktadır. Dolayısıyla gün geçtikçe artan nüfusa gıda temin edecek tarım alanlarının açılması, sağlıklı tarım politikalarının uygulanması, güvenilir yiyecek ihtiyaçlarının temini ve tüm bunların denetlenmesi ile karar alıcılar, uzmanlar, çiftçiler, işçiler ve halk arasında bilgi alışverişinin sağlanması adına medyada görünürlük kazanması mecburidir (Oğur, 2022, s. 3).

Türkiye’de tarım haberciliğinin önemi, özellikle pestisit kullanımı gibi halk sağlığını doğrudan etkileyen konularda daha da belirgin hale gelmektedir. 2023 ve 2024 senelerinde Türkiye’nin gıda güvenliği kontrol sistemi içerisinde en çok bildirim alan ülke olması (Büyüktunca, 2025), tarımda kullanılan kimyasalların ve üretim süreçlerinin medyada yeterince gündeme getirilmemesinin yaratacağı riskleri ortaya koymaktadır. Tarım ürünlerinde tespit edilen pestisit kalıntıları, yalnızca ihracatın sekteye uğramasına değil, aynı zamanda yurtiçinde tüketilen gıdaların güvenilirliği konusunda da ciddi kaygılara yol açmaktadır. Bu durum, tarım haberciliğinin kamusal tartışmalarda oynayabileceği rolü daha görünür kılmaktadır.

Tarım haberciliğinin güçlenmesi, pestisitlerin çevreye ve insan sağlığına olan etkilerinin, gıda güvenliği kontrollerinin işleyişinin ve alternatif sürdürülebilir tarım yöntemlerinin gündemde tutulması açısından kritik bir işlev görmektedir. Ayrıca, medya aracılığıyla yapılan bu bilgilendirme faaliyetleri hem üretim sürecindeki paydaşların hem de karar alıcıların hesap verebilirlik mekanizmalarına dâhil edilmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, her ne kadar gıda güvenliği kontrolleri ve pestisit kalıntılarına ilişkin resmî veriler kamuoyuna yansıyor olsa da bu bilgilerin haberlerde hangi çerçevede sunulduğu, hangi aktörlerin görüşlerine yer verildiği ve sorunların hangi çözüm önerileriyle ilişkilendirildiği henüz kapsamlı biçimde incelenmiş değildir. Bu araştırmanın temel hedeflerinden biri de pestisit konusunun medyada hangi temsiller üzerinden tartışıldığını ve derinlemesine haberciliğin yapılıp yapılmadığını ortaya koymaktır. Nitekim tarım haberciliği üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlı olup, özellikle pestisit odaklı içeriklerin incelenmesi Türkiye bağlamında neredeyse boş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu

açından araştırma, yalnızca tarım haberciliği literatürüne katkı sunmakla kalmayacak, aynı zamanda kamu sağlığı, çevre ve tarım politikaları kesişiminde yer alan kritik bir sorunun medyadaki görünürlüğünü de değerlendirme fırsatı sağlayacaktır.

Yöntem

Bu araştırma, Türkiye’de pestisit kullanımına ilişkin haber medyasında pestisitle- rin nasıl sunulduğunu, hangi söylemlerle çerçeveslendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın araştırma soruları şu şekildedir:

1. Pestisit haberlerinde hangi aktörler ve kaynaklar ön plana çıkıyor?
2. Pestisit haberlerinde riskler ve çözüm önerileri nasıl sunuluyor?
3. Pestisit haberlerindeki söylemlerin tonu nasıl bir dağılım gösteriyor?

Medyanın, toplumun risk algısını şekillendirmede kritik bir rol oynadığı gerçeğinden hareketle, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile incelenecek gazeteler seçilmiştir. Ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumların araştırmada incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 140). Ölçütlü örnekleme kapsamında similarweb.com sitesi aracılığıyla Türkiye’nin en çok okunan çevrimiçi gazeteleri (Hürriyet, Milliyet, Sabah, Sözcü ve Habertürk) belirlenmiştir. Bu gazetelerin Ağustos 2024-Ağustos 2025 yılları arasında pestisit ile ilgili yayımlanan haberler ve köşe yazıları ile birlikte içinde “pestisit” kelimesi geçen tüm yazılar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri anlamlandırarak kavramları ve ilişkileri ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259). Söz konusu araştırma deseninde içerik analizi yönteminin seçilmesinin temel gerekçesi ise, bu yöntemin haber anlatılarının altında yatan yapısal ve tematik desenleri ortaya çıkarma konusundaki sistematik ve güvenilir bir yaklaşım sunmasıdır. Araştırma kapsamında belirlenen amaç doğrultusunda uygun kod ve tema listesini içeren tablolar¹ düzenlenmiştir.

Araştırma kapsamında öncelikle alanyazın incelenmiş, ilgili gazetelerde yer alan haberler değerlendirilmiş ve bu doğrultuda bir kodlama tablosu oluşturulmuştur. Bu tabloya göre araştırmayı yürüten her iki araştırmacı da “pestisit” kelimesi geçen tüm içerikleri tabloya uygun biçimde kodlamıştır.

Çalışmada yer alan ve araştırmayı yürüten iki kodlayıcı arasında güvenilirliği sağlamak için Cohen Kappa testi uygulanmıştır. Jacob Cohen (1960) tarafından oluşturulan bu test iki kodlayıcı arasındaki uyumu belirlemeyi sağlamaktadır. Cohen Kappa sayısı 0-.20 arasında olduğunda kodlayıcılar arasında uyumun olmadığını; .21-.39 kodlayıcılar arasında minimum bir uyumu; .40-.59 arası ise zayıf bir uyumu yansıtmaktadır. .60-.79 kodlayıcılar arasında ortalama bir uyumu; .80-.90 ise güçlü bir uyumu; Cohen Kappa sayısı 90’ın üstünde ise neredeyse mükemmel bir uyumu yansıtmaktadır (McHugh, 2012).

Kodlama tablosunda (Tablo 2 ve Tablo 3) yer alan kaynak ve yazar başlıklarında iki kodlayıcı arasında tam uyum olduğu için testte değerlendirilmemiştir. Diğer kategorilerin kodlayıcılar arasındaki uyumu ise Tablo 1’de aktarılmıştır:

¹ Bkz. Tablo 2 ve Tablo 3

Tablo 1*Cohen Kappa Katsayısı Kategoriler Arası Uyum Tablosu*

<i>Kategoriler</i>	<i>Cohen Kappa Katsayısı (κ)</i>
Haberin kapsamı	.82
Haberin aktörü	.87
Haberin dili	.84
Pestisitlerin zararlarına değinilmesi	.88
Zararların ele alındığı yönler	.89
Zararlara yönelik öneriler	.83

Bu oranların tablodaki konumu çalışmanın kodlayıcıları arasında güçlü bir uyumun olduğunu göstermekte, bu durumda çalışmanın güvenilirlik ve geçerliliğini ortaya koymaktadır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma kapsamında beş gazeteden toplam 169 haber, köşe yazısı ve inceleme yazısı değerlendirilmiştir. Bu haberlerin 33'ü *Hürriyet*, 33'ü *Milliyet*, 35'i *Habertürk*, 12'si *Sabah*, 56'sı ise *Sözcü* gazetesine aittir. Tablo 2'de yazar, aktör ve haber kaynağı kategorilerinin gazetelere göre dağılımını yüzdelik olarak görmek mümkündür.

Tablo 2*Pestisit Haberlerinde Kullanılan Yazar, Aktörler ve Haber Kaynakları*

<i>Kategori</i>	<i>Alt Kategori</i>	<i>Hürriyet</i>	<i>Milliyet</i>	<i>Sözcü</i>	<i>Habertürk</i>	<i>Sabah</i>	<i>Total</i>	<i>Yüzde (%)</i>
<i>Yazar</i>	Yazarı Belli	20	10	19	3	6	58	34.3
	Ajans	6	3	4	3	4	20	11.8
	Haber Merkezi	1	0	33	0	1	35	20.7
	Belirtilmemiş	6	20	0	29	1	56	33.1
<i>Aktör</i>	Bakanlıklar	13	6	8	3	5	35	20.7
	Cumhurbaşkanlığı	0	1	0	0	1	2	1.2
	STK'lar ve dernekler	1	3	2	1	0	7	4.1
	Çiftçi	2	2	0	0	0	4	2.4
	Halk	1	0	3	0	0	4	2.4
	İş İnsanı	0	0	0	1	0	1	0.6
	Muhalef Partiler	0	0	1	0	0	1	0.6
	Uzman/ Bilim insanı	9	8	2	3	4	26	15.4
	Uluslararası Kuruluş	2	5	26	6	0	39	23.1
	Yerel Yönetimler	0	1	0	0	0	1	0.6

	Çoklu Aktarım	0	0	1	0	0	1	0.6
	Belirtilmemiş	5	7	13	21	2	48	28.4
<i>Haber Kaynağı</i>	Resmî açıklama	10	7	7	3	6	33	19.5
	Muhalefet açıklama	0	0	1	0	0	1	0.6
	Bilimsel	11	10	3	3	5	32	18.9
	STK/Dernek raporu	1	1	3	1	0	6	3.6
	Uluslararası kuruluş verisi	2	6	27	6	0	41	24.3
	Kaynak yok	8	8	13	21	1	51	30.2
	Diğer	1	1	2	1	0	5	3

Bu çalışmada incelenen 169 haberin üretim biçimlerine dair bulgular, pestisit kullanımını ve gıda güvenliği konularında medya söylemini şekillendiren yapıların sınırlı bir çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Haberlerin 58'inde (%34,3) yazar bilgisinin yer aldığı, ajans (%11,8) ve haber merkezi (%20,7) kaynaklı içeriklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu durum, pestisit ve tarım temalı haberlerin çoğunlukla standartlaştırılmış, merkezi kaynaklara dayalı biçimde üretildiğini göstermektedir. Ajans kaynaklı haberler genellikle resmî kurum açıklamaları, bilimsel makale özetleri veya piyasa verilerinden oluşmaktadır. Öte yandan 56 haberde (%33,1) yazar bilgisinin yer almaması, özellikle halk sağlığını ilgilendiren teknik bir konuda şeffaflık ve güvenilirlik açısından önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Haberin aktörlerini; temel aktörler (Bakanlıklar, uluslararası kuruluşlar); orta düzeyde temsil edilen aktörler (uzman ya da bilim insanı) ile neredeyse hiç temsil edilmeyen (çiftçiler, halktan insanlar, iş adamı, yerel yönetimler, muhalif partiler) aktörler olarak üç bölüme ayırmak mümkündür. 169 haberin 48 tanesinde ise aktörün kim olduğu belirtilmemiştir.

Temel aktörler genel olarak resmî söylemin aktarıldığı, örneğin ilgili bakanlığın açıklaması ya da uluslararası bir kuruluşun raporunun yayınlanması gibi, haberlerde yer almaktadır. 35 haberde (%20,7) bakanlıkların temel aktör olması; konunun, devlet kurumlarının söylemleri üzerinden okuyuculara aktarıldığını göstermekte ve tarım politikalarında özellikle pestisit konusunda kurumsal odaklı bir söylemin temsil edildiğini de yansıtmaktadır. Uluslararası kuruluşların 39 haberde (%23,1) aktör olarak öne çıkması, pestisit ve gıda güvenliği meselelerinin küresel ölçekte de gündemde olduğunu göstermektedir. İncelenen haberlerde uluslararası kuruluşlar genellikle pestisite yönelik açıklama yapan ya da yurtdışında pestisitli bir ürünün yasaklanmasını belirleyen kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, "Marketteki kavunlar toplatılıyor: Hepsinde pestisit alarmı" (2025) başlıklı haberde "Kanada Tarım Bakanlığı'na bağlı Sage Pesticides verilerine göre bu madde, kısa süreli maruziyette bile ciddi sağlık sorunlarına yol açabiliyor." metniyle uluslararası bir kuruluşa yer verilmektedir. Benzer bir şekilde "İhraç edilen Antep fıstığı ve kuru incirlerde 'zehirli ve kansorejen' madde" (2025) başlıklı haberde bir diğer uluslararası kuruluş olan Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi'nin (RASFF) ihraç edilen ürünlerde belirlediği pestisit oranıyla ilgili bilgi verilmektedir.

Orta düzeyde temsil edilen aktörlerden uzmanlar ya da bilim insanları ise (%15,4) pestisit haberlerinin içeriğinde çözüm önerisi sunan doktor ya da bilim insanı ya da pestisit içeriğini, zararlarını anlatan uzman olarak karşımıza çıkmaktadır. Haberlerde uzmanların yer alması güvenilirliği arttıran bir durumken, oran olarak

temel aktörlerin ya da belirsiz kaynakların gerisinde kalması uzman görüşlerinin medyada daha sınırlı bir yer bulduğunu da ortaya koymaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının yalnızca 7 haberde (%4,1); çiftçilerin ve halktan kişilerin ise 4'er haberde (%2,4) aktör olarak yer alması, pestisit konusunun asıl muhatapı olması gereken kişilerin haberlerin kapsamı dışında bırakıldığını göstermektedir. Benzer bir şekilde çok sınırlı sayıda haberde iş insanları, yerel yönetimler, muhalif partiler veya birden fazla aktörün birlikte aktarılması, pestisit konusunun çoğunlukla dar bir aktör çerçevesinde sunulduğunu, çeşitliliğin zayıf kaldığını da yansıtmaktadır. 48 haberde ise (%28,4), haberin herhangi bir aktörü bulunmamasında, genel olarak pestisit başka bir konu ile birlikte ele alınmaktadır. Bu durum, haberlerin çoğulcu bir bakıştan uzaklaştığını ve pestisit meselesinin toplumsal, politik ya da ekonomik sorumlularıyla ilişkilendirilmeden yüzeysel bir biçimde ele alındığını göstermektedir.

Aktör temsili açısından *Sözcü* gazetesi (%66,7) pestisit konusunu daha çok uluslararası kuruluşların açıklamaları üzerinden ele alırken, *Hürriyet*'te ise resmî kurumlar (%37,1) ve uzman görüşleri (%34,6) öne çıkmaktadır. Bu bulgu, pestisit konusunun *Sözcü*'de daha çok uluslararası perspektiften, *Hürriyet*'te ise ulusal ve uzman temelli bir çerçeveden aktarıldığını göstermektedir.

İncelenen 169 haberin 51'inde (%30,2) herhangi bir kaynak bilgisinin bulunmadığı, 41'inde (%24,3) uluslararası kuruluş verilerine, 33'ünde (%19,5) resmî açıklamalara, 32'sinde ise (%18,9) bilimsel kaynaklara yer verildiği tespit edilmiştir. Haberlerin yaklaşık üçte birinde kaynak bilgisinin bulunmaması, pestisit ve gıda güvenliği gibi toplumsal önemi yüksek bir konuda kaynak kullanımında sistematik ve titiz bir yaklaşımın çoğu zaman gözetilmediğini göstermektedir. Bu durum, bazı haberlerin doğrulanabilirlik açısından sınırlı kaldığını, aktör temsillerindeki belirsizlikle örtüştüğünü ve medyada pestisit konusunun yüzeysel biçimde ele alındığı yönündeki değerlendirmeleri destekler niteliktedir. Kaynak kullanımında gazeteler arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. *Sözcü*'deki haberlerde uluslararası kuruluş verilerinin ağırlığı (%65,9) dikkat çekerken, *Habertürk*'te kaynak bilgisinin çoğunlukla yer almaması (%41,2), pestisit konusunun kimi gazetelerde daha belgelere dayalı, kimilerinde ise yüzeysel biçimde işlendiğini düşündürmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen diğer kategoriler ise Tablo 3'te aktarılmış olan yazar, kapsam, haberin dili, pestisit zararlarına değinilmesi, zararların boyutu ve öneriler olarak altı başlık olarak belirlenmiştir.

Tablo 3*Pestisit Haberlerinde Dil, Kapsam ve Çözüm Önerileri*

<i>Kategori</i>	<i>Alt Kategori</i>	<i>Hürriyet</i>	<i>Milliyet</i>	<i>Sözcü</i>	<i>Habertürk</i>	<i>Sabah</i>	<i>Total</i>	<i>Yüzde (%)</i>
<i>Kapsam</i>	Tamamı pestisitle ilgili	7	12	36	2	3	60	35.5
	Kısmi pestisitle ilgili	10	2	3	3	3	21	12.4
	Dolaylı ilişki	16	19	17	30	6	88	52.1
<i>Haberin Dili</i>	Risk dili	7	3	12	0	2	24	14.2
	Nötr	22	16	21	9	5	73	43.2
	Çözüm Odaklı	2	14	19	26	5	66	39.1
	Politize	2	0	4	0	0	6	3.6
<i>Pestisit Zararlarına Değini</i>	Var	12	8	17	5	2	44	26
	Yok	21	25	39	30	10	125	74
<i>Pestisit Zararlarının Boyutu</i>	Ekonomik	0	2	0	0	3	5	3
	Çevresel	5	3	1	0	0	9	5.3
	Sağlık	9	6	17	5	2	39	23.1
	Yok	19	22	38	27	10	116	68.6
<i>Öneri</i>	Pratik/Bireysel	4	8	16	9	1	38	22.5
	Teknik/Bilimsel	1	3	2	1	3	10	5.9
	Politik/Yapısal	4	5	7	3	2	21	12.4
	Yok	24	17	31	22	6	100	59.2

Haberlerin kapsamı açısından değerlendirildiğinde, 169 haberin 88'inde (%52,1) pestisit konusunun haberin ana bağlamı dışında, yalnızca bir kelime ya da yan unsur olarak geçtiği görülmektedir. 21 haberde (%12,4) pestisit konusu başka temalar içerisinde ikincil bir unsur olarak ele alınırken, yalnızca 60 haberde (%35,5) pestisit meselesi doğrudan haberin ana odağını oluşturmaktadır. Bu tablo, pestisit konusunun çoğunlukla yüzeysel biçimde ele alındığını ve medyada sınırlı bir görünürlük kazandığını göstermektedir. Haber kapsamı açısından, gazeteler arasında da anlamlı farklılıklar göze çarpmaktadır. *Sözcü*'nün (%60) pestisit konusunu diğer gazetelere kıyasla daha doğrudan ele aldığı, *Habertürk*'teki haberlerin neredeyse tamamına yakınının (%89), *Sabah*'teki haberlerin ise yarısının (%50) pestisit konusuna dolaylı olarak yer verdiği görülmektedir. Bu durum, pestisit meselesinin medyada genellikle yüzeysel işlendiğini, ancak bu yüzeyselliğin gazeteler arasında homojen dağılmadığını göstermektedir.

Pestisit konusunun inceleyen haberlerin büyük bir kısmında (%52,1) pestisit, haber metni içerisinde bir kelime olarak geçmesi konunun çoğunlukla haberin ana temasıyla doğrudan ilişkili olmaksızın, yan bir konu olarak konumlandırıldığını

ortaya koymaktadır. Örneğin, “Heidi Klum’un kahvaltı rutini: Çorba” başlıklı haberde pestisit sadece “...Klum, bu smoothie’yi yaparken sadece organik ve işlenmemiş limon kullanıyor. Böylece pestisit kalıntılarında kaçınıyor.” cümlesi içinde geçmektedir. “Sümüklü böcek yenir mi, sağlığa zararı var mı? Sümüklü böcek yemek günah mı?” (“Sümüklü böcek”, 2025) başlıklı haberde ise “...Tarım alanlarında yetişen sümüklü böcekler, pestisit ve tarım ilacı kalıntıları taşıyabilir.” cümlesi içinde pestisit kelimesi geçmektedir. Bu ve benzeri haberlerde pestisitlerin sağlık ve çevre üzerindeki sistematik etkilerinden değil sadece varlığından bahsedilmektedir. Bu durum da konunun önemini göz ardı edilmesine yol açmakta ve derinlemesine bir tartışma için yeterli zemin oluşturmamaktadır.

Pestisitlerin diğer konular içerisinde ele alındığı 21 haber, konunun daha geniş bir çerçevede işlendiği izlenimini verse de bu yaklaşım çoğunlukla bütüncül bir perspektif sunmamaktadır. Örneğin, Seymen’in (2025) “Kan şekeri için yeşil olanı yi-yin! Her elma sağlıklı değil” başlıklı haberinde, elmanın kan şekerini düzenleme açısından önemine değinilmiş, ancak pestisit kullanımına ilişkin bilgiler metnin ilerleyen kısımlarında ve ikincil bir unsur olarak aktarılmıştır. Benzer şekilde, Anadolu Ajansı’nın (2025) “Gıda denetimleri devam ediyor” başlıklı haberinde Tarım ve Orman Bakanlığı’nın yürüttüğü gıda denetimleri ve verilen cezalar konu edilmiş, haberin içerisinde pestisit denetimlerinden de söz edilmiştir. Ancak bu örnekte de pestisit meselesi, haberin temel odağına taşınmadan yan bir detay olarak kalmıştır. Dolayısıyla bu tür haberler, pestisit sorununu basite indirgeyen ve onu daha geniş bağlamından koparan bir anlatı içerisinde sunmaktadır. Buna karşılık, 60 haberde (%35,5) pestisit meselesi doğrudan ana tema olarak işlenmiştir. Bu oran, yaklaşık her üç haberden birinin pestisit odaklı olduğunu göstermekte ve konunun medyada belirli ölçüde görünürlük kazandığını da ortaya koymaktadır.

Medyanın pestisit konusuna nasıl bir anlam yüklediğini ve kamuoyunu nasıl yönlendirdiğini göstermek amacıyla anlatım diline bakıldığında ise 73 haberde (%43,2) nötr bir dilin hâkim olduğu; 66 haberde (%39,1) çözüm odaklı, 24 haberde (%14,2) risk dili odaklı, 6 haberde (%3,6) ise politize olmuş bir anlatım dilinin kullanıldığı görülmektedir. Haber dili açısından da gazeteler arasında dikkat çekici farklar gözlenmiştir. *Habertürk* (%74), daha çok “çözüm odaklı” habere yer verirken, *Sözcü* (%39) ve *Hürriyet*’te (%67) nötr bir anlatım biçimi baskındır. Risk dili ve politik çerçeveler tüm gazetelerde düşük oranda kalmıştır. Bu tablo, haber dilinin genel olarak temkinli ve kurumsal sınırlar içinde tutulduğunu göstermektedir.

Nötr dil, resmî kanalların açıklamalarının veya habere yönelik uzman görüşlerinin, teknik verilerle aktarıldığı haberleri nitelemek için kategorilendirilen bir başlıktır. Nötr dil kullanımında aktör ve kaynak kategorisinde baskın olan resmî kurumların açıklamaları genellikle öne çıkmaktadır. Örneğin DHA’nın (2025) “İzmir’de ‘hasat öncesi pestisit denetimi’” başlıklı haberinde Tarım ve Orman İzmir İl Müdürlüğü’nün yapmış olduğu denetimin işleyişi aktarılmaktadır. Denetime yönelik bir yorum ya da açıklama bulunmamaktadır.

Çözüm odaklı başlıklar, pestisitten korunmaya yönelik öneriler, organik veya biyolojik mücadele yöntemleri ile alternatif tarım uygulamalarını içeren; korkunun yanında umudu da aktaran haber kategorisidir. İncelenen haberlerde bu tür başlıkların yer alması, medyanın yalnızca teknik bilgi aktarmakla kalmayıp alternatif yöntemlerin tartışıldığı bir söylem alanı oluşturduğunu da göstermektedir. Böylelikle tüketici pestisitten nasıl korunacağını, çiftçi ise pestisit dışı yöntemlerle nasıl

verim elde edebileceğini öğrenebilmektedir. Örneğin “Sadece suyla yıkamakla bitmiyor! Çileği toz ve topraktan böyle arındırmak gerekiyormuş” başlıklı haberde pestisitlerden arınma yolları aktarılmaktadır. Benzer biçimde, Öztürk’ün (2024) “Akdeniz Üniversitesi öğretim üyeleri çevre dostu biyopestisit üretti” başlıklı haberi, alternatif tarım yöntemlerinin pestisit kullanımını azaltmadaki potansiyelini göstermektedir.

Risk dili temelli anlatılar içeren haberler ise kriz, tehlike, felaket, alarm söylemleri; kıyamet, zehir ya da ölüm metaforları içeren; “acil önlem alınmalı” şeklinde drammatizasyona sahip haberleri nitelendirilmektedir. Örneğin “O üründe pestisit oranı sınırın 40 katı çıktı” (2025) başlıklı haber bir korkuyu tetiklemektedir. Haberin içeriğine bakıldığında bilimsel kaynaklarla konunun açıklandığı ve risk dilinin devam ettirildiği görülmektedir. Risk dili temelli anlatımın (%14,2) düşük olması; buna nazaran çözüm odaklı dilin daha yüksek olması medyanın pestisit riskleri konusunda bilgi verdiğini bununla birlikte okuyucuyu korkutmak yerine çözümler aktararak bütüncül bir perspektif sunduğunu göstermektedir.

Politize anlatım dili ise siyasi tartışmalar veya politikalar üzerinden kurulan söylemi aktarmaktadır. Politize anlatım dilinin çok sınırlı olması (%3,6), pestisit ve gıda güvenliği tartışmalarının partiler/politikalar üstü bir sorun olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte pestisit ve gıda güvenliği sorununun teknik bir dille aktarılması da politik tartışmaları ikinci planda bırakmaktadır.

169 haberin 44’ünde (%26,0) pestisit zararlarına değinilmişken, 125’inde (%74) pestisit konusu geçmiş olsa bile zararlarına yönelik bir değerlendirme ya da açıklama yer almamaktadır. Daha öncesinde ortaya konulan %43,2’lik nötr dil kullanımını bu bulgunun temel yansıması olarak görmek mümkündür. Resmî kurumların açıklamalarında zarar vurgusu genel itibarıyla yer almamaktadır. Örneğin Sonkaya (2025) “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Gıdalardaki antibiyotik ve pestisite karşı mücadele yürüteceğiz” başlıklı haberinde Cumhurbaşkanı’nın açıklamalarını olduğu gibi aktarmıştır. Ayrıca haberin kaynak dağılımında da bilimsel kaynak ya da uzman görüşlerine yer verilmemesi (%76,3); haberlerin yarısından fazlasında (%52,1) pestisit sadece bir kelime olarak geçmesi de zararına yönelik açıklamaların medyada yer almasını zorlaştırmaktadır.

İncelenen haberlerin 39’unda (%23,1) pestisit zararları sağlık üzerinden aktarılırken, 9’unda (%5,3) çevresel zararları, 5 tanesinde (%3) ise ekonomik zararlarına değinilmiştir. Haberlerin 116’sında (%68,6) pestisit zararlarına yönelik bir anlatı bulunmamaktadır. Bu zarar dağılımına baktığımızda medya söyleminde özellikle bireyleri daha çok ilgilendiren risk boyutunun öne çıktığı buna karşın çevresel ve ekonomik zararların ise sınırlı bir biçimde temsil edildiği görülmektedir.

Sağlık zararlarının diğer olası etkilerle kıyaslandığında daha fazla öne çıkması (%23,1), konunun okuyucular açısından en dikkat çekici boyutu olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, haberler genel olarak değerlendirildiğinde risk dilinin düşük olduğu ve sağlık sorunlarının çoğunlukla ilgili uzmanların görüşleri aracılığıyla nötr bir biçimde aktarıldığı görülmektedir. Örneğin “Dikkat eksikliğine yol açıyor! Sağlıklı beslenmenin görünmez tehdidi: Pestisit” (2025) başlıklı haberde pestisit sağlık üzerindeki riskleri vurgulanmış ve içerik Dünya Sağlık Örgütü verileriyle desteklenmiştir.

Haberlerde çevresel zararın (%5,3) çok az temsil edilmesi, aslında pestisitlerin neden olduğu en büyük bedellerden birinin görünmez kılınmasına yol açmaktadır. Bu noktada özellikle aktör kapsamında sivil toplum kuruluşlarının, derneklerin, çiftçinin medyada neredeyse hiç yer alamaması da bu zararın görünür kılınmamasına zemin hazırlamaktadır.

Son olarak, ekonomik zararların yalnızca %3 oranında yer bulması, çevresel zararlara kıyasla daha geri planda kaldığını ve tarım politikalarının sistematik bir yansıması olan gıda güvenliği konusunun haberlerde yeterince öne çıkarılmadığını göstermektedir. Genel olarak haber içeriklerinde politize bir dilin sınırlı kullanılması ve eleştirel bir bakış açısının zayıf olması da ekonomik boyutların medyada daha az görünür hale gelmesine katkıda bulunmaktadır.

Pestisitlerin zararlarını önlemeye yönelik bilgilerin varlığına bakıldığında ise haberlerin 100 (%59,2) tanesinde herhangi bir öneri bulunmadığı görülmektedir. 38 tanesinde (%22,5) pratik, bireysel öneriler yer alırken, 21 tanesinde (%12,4) politik ya da yapısal öneriler, 10 tanesinde (%5,9) ise teknik, bilimsel öneriler yer almaktadır.

Gazete haberlerinin büyük çoğunluğunda (%59,2) pestisitlerin zararlarını önlemeye yönelik herhangi bir önerinin bulunmaması dikkat çekicidir. Bu durum, haberlerin öncelikle sorunun kendisini (pestisit zararları) haberleştirmeye odaklandığını, ancak çözüm yollarını sunma konusunda yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca bu oranın yüksek olması önceki verilerde yer alan haber kaynaklarının ve aktörünün belirsiz olması, bilimsel kaynağın az olması ve nötr bir dil ile yazılmış olmasının da sonucu olarak kabul edilebilir.

Bireysel/pratik öneriler ise (%22,5) sorumluluğun bireye yıkıldığı anlatılar içermektedir. Örneğin “Sirke ve karbonata fark atan yöntem: Maruldaki pestisitleri anında temizliyor” (2025) başlıklı haberde en çok kullanılan doğal temizlik yöntemlerine alternatif diğer temizlik yöntemleri aktarılmaktadır. Bir diğer gazetede yer alan “Yıkama suyuna 1 kaşık katın! Pestisitler adı bile kalmıyor, 15 dakika yeter” (2025) başlıklı haberde ise pestisitleri doğal olarak yok edebilecek yöntemler sıralanmaktadır. Bu öneriler kısa vadede bireyin farkındalığını ve gıda güvenliği üzerindeki kontrollerini arttırsa da asıl odaklanılması gereken ve sorunun kaynağında yer alan tarım politikaları ve üretim süreçlerine dikkat çekmeyi zorlaştırmaktadır.

Politik/yapısal öneriler 21 haberde kendine yer bulabilmiştir. Örneğin “Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Meclis Toplantısı İstanbul’da gerçekleştirildi” (2025) başlıklı haberde pestisitlerin zararlarını önlemeye yönelik politik düzenlemeler yapılması gerektiği aktarılmaktadır. Ancak genel orana kıyasla oldukça az bir noktada kendine yer bulan bu söylem; medyanın politize dili etkin olarak kullanmadığını, tarım politikalarının, denetim mekanizmalarının ve yasal düzenlemelerin pestisit kullanımındaki rolünü yeterince irdelemediğini ve bu konularda değişim çağrısı yapma potansiyelini de açığa çıkarmadığını göstermektedir.

Teknik ve bilimsel önerilerin yalnızca %5,9 oranında yer alması, medyanın çözüm arayışlarında bilimsel ve teknik alternatiflere sınırlı biçimde yer verdiğini göstermektedir. Bu durum, pestisit meselesinin haberlerde daha çok sorun tanımları üzerinden ele alındığını, çözüm odaklı içeriklerin ise görece geri planda kaldığını ortaya koymaktadır. Örneğin Yirun’un (2025) “9 öğrenci geliştirdi! Tekirdağ’dan dünya birinciliğine: Maliyeti yüzde 70 azaltıyor” başlıklı haberinde, öğrenciler

tarafından geliştirilen bir robotun tarım ürünlerini ilaçlamada kullanılabileceği ve bu sayede pestisit kullanımını azaltabileceği aktarılmıştır. Bu tür örnekler, çözüm odaklı haberciliğin kamuoyuna katkı sağlayabileceğini göstermektedir; ancak bu katkı medyadaki genel görünüm açısından oldukça sınırlı kalmaktadır.

Sonuç

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, pestisit ve gıda güvenliği konularında medyada üretilen söylemlerin çoğunlukla yüzeysel, tek merkezli ve çözümü bireysel sorumluluklara indirgeme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu tablo, Türkiye’de çevre ve tarım temalı haberciliğin eleştirel ekonomi politik sınırlarını tartışan Ünal ve Dağtaş’ın (2023) bulgularıyla da örtüşmektedir. Dolayısıyla, medya pratiklerinin konuyu derinlemesine ele alma, yapısal sorunları görünür kılma ve çoğulcu bir bakış açısı geliştirme konusunda sınırlı bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir.

Aktör, kaynak, kapsam gibi kategorilerde gazeteler arasında anlamlı farklar olsa da genel itibarıyla incelenen beş gazetenin pestisit haberlerini ele alırken benzer söylemsel eğilimler sergilediği, haberleri çoğunlukla kurumsal kaynaklara dayalı, sınırlı eleştirellikte ve bireysel sorumluluk çerçevesine indirgenmiş bir biçimde sunduğu görülmektedir. Haberlerin üretiminde öne çıkan aktörler sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, yerel üreticiler ve tüketiciler gibi alternatif aktörler olabileceken pestisit kullanımı ile ilgili haberler merkezi resmî kurumların açıklamaları, ajans bültenleri ve standart içerikler üzerinden aktarılmaktadır. Bilimsel kaynaklar ya da uzman görüşü ise kaynak olarak orta düzeyde temsil edilmekte; dolayısıyla haberlerin genelinde uzman değerlendirmeleri sınırlı kalmaktadır. Bu durum da haberlerin toplumsal çeşitliliği yeterince yansıtmadığını ve farklı bakış açılarına az bir oranda yer verdiğini ortaya koymaktadır.

Pestisit haberlerinde yazarın görünmezliği, ajans temelli içeriklerin ağırlığı ve alternatif aktörlerin (çiftçiler, STK’lar, yerel üreticiler) sınırlı temsiliyeti, medya alanındaki güç asimetrisini yansıtmaktadır. Bu durum, tarım ve gıda politikalarının haber söylemine kurumsal aktörler aracılığıyla dolaylı biçimde taşındığını göstermekte; haberciliğin eleştirel kamusal işlevini zayıflatmaktadır. Arslantürk ve diğerlerinin (2025) belirttiği üzere, pestisit kalıntısı sorununun çözümü kamu politikalarında bütüncül düzenlemeler gerektirirken, medyada bu yapısal yön çoğu zaman göz ardı edilmektedir.

İnsan sağlığı açısından ise pestisitlere maruz kalmanın kanser, hormonal bozukluk, sinir sistemi tahribatı ve doğum anomalileri gibi etkiler yarattığı bilinmektedir (Erkmen, 2010; Yılmaz, Düzenli ve Dağ, 2024). Bu veriler, pestisitlerin yalnızca tarımsal bir üretim girdisi değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel bir risk unsuru olduğunu göstermektedir. Ancak medya söylemleri, bu çok katmanlı riski çoğu zaman “gıda temizliği” ya da “tüketici bilinci” ekseninde daraltarak aktarmaktadır.

Türkiye’de hektar başına pestisit kullanım miktarının dünya ortalamasının üzerinde olması (FAO, 2022; Özercan ve Taşcı, 2022), konunun yapısal önemini açıkça göstermektedir. Buna karşın, haberlerde çevresel ve ekonomik boyutların geri planda kalması, toplumsal farkındalığın oluşmasını engellemektedir. Çalışma, bu bağlamda medyanın pestisit kullanımına dair kamuoyunu bilgilendirme kapasitesinin sınırlı olduğunu ve mevcut tarım politikalarının meşrulaştırılmasına

dolaylı biçimde katkı sunduğunu ortaya koymaktadır. Haberlerin yarısından fazlasında ise pestisitlerin zararlarını önlemeye yönelik herhangi bir öneri yer almamaktadır. Öneri sunulan haberler ise daha çok bireysel ve pratik önlemlere ağırlık verilen haberlerdir. Bu durum ise sorumluluğun tüketicinin üzerine yıkıldığının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Durumun asıl muhataplarını ilgilendiren yapısal, politik ya da bilimsel öneriler ise az sayıda kendine yer bulduğu için medyanın toplumu dönüştürme potansiyeli bu noktada yetersiz kalmaktadır.

Sonuç olarak, gıda güvenliğinin sağlanması ve sürdürülebilir bir tarım politikasının hayata geçirilmesi, yüzeysel ve nötr medya söylemleriyle mümkün görünmemektedir. Araştırmacı gazeteciliğin güçlendirilmesi, bilimsel verilere dayalı haberciliğin teşvik edilmesi ve toplumsal aktörlerin görünürlüğünün artırılması, pestisit risklerinin doğru anlaşılması ve politika düzeyinde dönüşümün sağlanması için kritik önemdedir.

Gelecek araştırmalarda, alternatif medya platformlarının (bağımsız haber siteleri, sosyal medya, yerel basın gibi) pestisit konusunu nasıl çerçevelediği karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Ayrıca izleyici araştırmalarıyla kamuoyunun pestisit temalı haberleri nasıl algıladığı, hangi kaynakları güvenilir bulduğu ve hangi söylemlerin farkındalık yaratmada etkili olduğu değerlendirilebilir. Böylelikle hem ana akım hem de alternatif medya arasında ekolojik risk iletişimine yönelik daha kapsayıcı bir model geliştirmek mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı (2025, Haziran 3). Gıda denetimleri devam ediyor. *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/gida-denetimleri-devam-ediyor-7364062>
- Arslantürk, Y., Baliç, H., ve Baliç, N. (2025). Tarımsal ürünlerde toksin ve pestisit kalıntısı sorununun çözümüne yönelik kamu politikası önerileri. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 6(2), 167–206. <https://doi.org/10.58658/kaypod.1632091>
- Atış, E., Salalı, H. E., ve Akyüz, Y. (2024). Türkiye’de tarım politikaları ve çevre. İçinde A. E. Gülersoy, G. Kaya, ve A. Şeker (Ed.), *Cumhuriyetin 100. yılında çevre ve toplum: Endişe de var, umut da* (pp. 139–155). Eğitim Yayınevi.
- Aydın-Eryılmaz, G., Kılıç, O., ve Boz, İ. (2019). Türkiye’de organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi. *Yuzuncu Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 29(2), 352–361. <https://doi.org/10.29133/yyutbd.446002>
- Ayyıldız, M. (2022). Türkiye’de kimyasal pestisit kullanımının ekonomi ve çevre yönüyle değerlendirmesi. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 267–274. <https://doi.org/10.33202/comuagri.1164293>
- Bale, J. S., van Lenteren, J. C., ve Bigler, F. (2008). Biological control and sustainable food production. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 363(1492), 761–776. <https://doi.org/10.1098/rstb.2007.2182>
- Budak, E. (2023). Tarım haberciliği: Küresel alan ve Türkiye’ye bir bakış. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 41, 27–46. <https://doi.org/10.31123/akil.1303351>
- Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği. (2024, Mayıs 23). *Türkiye pestisit kaynaklı bildirimlerde yine ilk sırada*. <https://www.bugday.org/blog/turkiye-pestisit-kaynakli-bildirimlerde-yine-ilk-sirada/>

- Cooper, J., ve Dobson, H. (2007). The benefits of pesticides to mankind and the environment. *Crop Protection*, 26(9), 1337–1348. <https://doi.org/10.1016/j.cropro.2007.03.022>
- Damalas, C. A., ve Eleftherohorinos, I. G. (2011). Pesticide exposure, safety issues, and risk assessment indicators. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(5), 1402–1419. <https://doi.org/10.3390/ijerph8051402>
- DHA (2025, Mayıs 4). Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Meclis Toplantısı İstanbul'da gerçekleştirildi. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/yemel-haberler/istanbul/turkiye-saglikli-kentler-birligi-meclis-toplant7364469>
- DHA (2025, Ağustos 26). İzmir'de 'hasat öncesi pestisit denetimi'. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yemel-haberler/izmir/izmirde-hasat-oncesi-pestisit-denetimi-42926283>
- Dikkat eksikliğine yol açıyor! Sağlıklı beslenmenin görünmez tehdidi: Pestisit. (2025, Mayıs 12). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/dikkat-eksikligine-yol-aciyor-saglikli-beslenmenin-gorunmez-tehdidi-pestisit-7369529>
- Doğan, F. N., ve Karpuzcu, M. E. (2019). Türkiye'de tarım kaynaklı pestisit kirliliğinin durumu ve alternatif kontrol tedbirlerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 25(6), 734–747. <https://doi.org/10.5505/pajes.2018.53189>
- Durmaz, S., Mandıracıoğlu, A., Ozvuramaz, S., ve Hassoy, D. (2022). Tarım sektöründe çalışanların tarım ilaçları konusunda bilgilerinin belirlenmesi. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 5(1), 1–6. <https://doi.org/10.54189/hbd.1059701>
- Erkmen, O. (2010). Gıda kaynaklı tehlikeler ve güvenli gıda üretimi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 53, 220–235. <https://cshd.org.tr/article/view/301>
- Evans, J. F., ve Bolick, J. G. (1982). Today's curricula: In agricultural journalism and communications. *Journal of Applied Communications*, 65(1). <https://doi.org/10.4148/1051-0834.1738>
- Food and Agriculture Organization. (2022). *Pesticides use, pesticides trade and pesticides indicators (FAO Brief)*. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/78705276-3455-4c70-ac77-3082095f83b3/content>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2025). Policy and legislation. In *Pest and Pesticide Management: Pesticide Risk Reduction – The International Code of Conduct on Pesticide Management*. <https://www.fao.org/pest-and-pesticide-management/pesticide-risk-reduction/code-conduct/policy-and-legislation/en/>
- Haber Merkezi (2025, Haziran 19). Sirke ve karbonata fark atan yöntem: Maruldaki pestisitleri anında temizliyor. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/sirke-ve-karbonata-fark-atan-yontem-maruldaki-pestisitleri-aninda-temizliyor-p185553>
- Haber Merkezi (2025, Haziran 25). Marketteki kavunlar toplatılıyor: Hepsinde pestisit alarmı. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/marketteki-kavunlar-toplatiliyor-hepsinde-pestisit-alarmi-p187494>

- Heidi Klum'un kahvaltı rutini: Çorba. (2025, Haziran 6). *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/foto-heidi-heidi-klumun-kahvalti-rutini-corba-42830207>
- Ghimire, N., ve Woodward, R. T. (2013). Under- and over-use of pesticides: An international analysis. *Ecological Economics*, 89, 73–81. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.02.003>
- İhraç edilen Antep fıstığı ve kuru incirlerde 'zehirli ve kansorejen' madde. (2024, Aralık 24). *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/ihrac-edilen-antep-fistigi-ve-kuru-incirlerde-zehirli-ve-kansorejen-madde-3749609-ekonomi>
- Kayıoğlu, Ç., ve Türksoy, S. (2023). Tarımda sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği. *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 289–303. <https://doi.org/10.20479/bursauludagziraat.1142135>
- Küçüktüğü, M. S. (2023). Tarım iletişimde uluslararası birlik olarak Agricitities ve sosyal medya kullanımı. *Selçuk İletişim*, 16(2), 414–444. <https://doi.org/10.18094/josc.1287886>
- Lairon, D. (2010). Nutritional quality and safety of organic food: A review. *Agronomy for Sustainable Development*, 30, 33–41. <https://doi.org/10.1051/agro/2009019>
- Lewis, K., Tzilivakis, J., Warner, D., ve Green, A. (2016). An international database for pesticide risk assessments and management. *Human and Ecological Risk Assessment*, 22(4), 1050–1064. <https://doi.org/10.1080/10807039.2015.1133242>
- McHugh M.L. (2012). Interrater reliability: The kappa statistic. *Biochem Med*, 22(3), 276–282. <https://doi.org/10.11613/BM.2012.031>
- O üründe pestisit oranı sınırın 40 katı çıktı. (2025, Mayıs 28). *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/o-urunde-pestisit-orani-sinirin-40-kati-cikti-p178527>
- Oğur, O. (2022). Tarım haberlerinin yavaş medya kapsamında incelenmesi: Agro TV örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1–25. <https://doi.org/10.53495/e-kiad.1208085>
- Özercan, B., ve Taşcı, R. (2022). Türkiye'de pestisit kullanımının iller, bölgeler ve pestisit grupları açısından incelenmesi. *Ziraat Mühendisliği*, 375, 75–88. <https://doi.org/10.33724/zm.1120599>
- Öztürk, (2024, Kasım 12). Akdeniz Üniversitesi öğretim üyeleri çevre dostu biyopestisit üretti. *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/antalya/2024/11/12/akdeniz-universitesi-ogretim-uyeleri-cevre-dostu-biyopestisit-uretti-1731412116>
- Polat, A. (2022). Tarımda pestisitler: Dünya'da ve Türkiye'de kullanımları. İçinde K. Kökten ve İnci H. Ş. (Ed.), *Tarımsal üretimde tarımsal kirliliğin ayak izi* (ss. 31–50). İksad Yayınevi.
- Sade, G. (2020, Şubat 19). Türkiye'de sivil toplum pestisite karşı bir araya geldi: Zehirsiz Sofralar Projesi. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2020/02/19/turkiye-de-sivil-toplum-pestisite-karsi-bir-araya-geldi-zehirsiz-sofralar-projesi>
- Samar, K. (2018, Kasım 6). Türkiye kimyasal tarım ilacı satışında Avrupa dördüncüsü. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2018/11/06/turkiye-kimyasal-tarim-ilac-satisinda-avrupa-dorduncusu>

- Seymen, D. (2025, Haziran 26) Kan şekeri için yeşil olanı yiyin! Her elma sağlıklı değil. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/kan-sekeri-icin-yesil-olani-yiyin-her-elma-saglikli-degil-7396763>
- Sharma, A., Kumar, V., Shahzad, B., Mohsin T., Sidhu, G. P. S., Handa, N., Kohli, S., Yadav, P., Bali, A. S., Parihar, R. D., Dar, O. I., Singh, K., Jasrotia, S., Bakshi, P., Ramakrishnan, M., Kumar, S., Bhardwaj, R., Thukral, A. K. (2019). Worldwide pesticide usage and its impacts on ecosystem. *SN Applied Sciences*, 1(11), 1446. <https://doi.org/10.1007/s42452-019-1485-1>
- Sonkaya, K. (2025, Mayıs 14). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Gıdalardaki antibiyotik ve pestisitlere karşı mücadele yürüteceğiz. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-onemli-aciklamalar-42801100>
- Sümüklü böcek yenir mi, sağlığa zararı var mı? Sümüklü böcek yemek günah mı? (2025, Şubat 24). *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/sumuklu-bocek-yenir-mi-sagliga-zarari-var-mi-sumuklu-bocek-yemek-gunah-mi-3768265?page=2>
- Şık, B., Özen Küçükçetin, İ., ErKaymaz, T., ve Yıldız, G. (2012). Gıda güvenliği açısından endokrin sistem bozucu pestisitler. *Akademik Gıda*, 10(2), 89–95. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-gida/article/764686>
- Tang, F. H. M., Lenzen, M., McBratney, A., ve Maggi F. (2021). Risk of pesticide pollution at the global scale. *Nature Geoscience*, 14, 206–210. <https://doi.org/10.1038/s41561-021-00712-5>
- Tiryaki, O., Canhilal, R., ve Horuz, S. (2010). Tarım ilaçları kullanımını ve riskleri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 26(2), 154–169. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesfen/article/269775>
- Ünal, M. A., ve Dağtaş, E. (2023). Tarım haberciliği üzerine eleştirel ekonomi politik bir değerlendirme: Cumhuriyet, Dünya ve Sabah gazeteleri örnekleri. *Electronic Cumhuriyet Journal of Communication*, 5(1), 48–63. <https://doi.org/10.54089/ecider.1293389>
- World Health Organization. (2010). *Guidelines on public health pesticide management policy (SEA-CD-214)*. New Delhi: WHO Regional Office for South-East Asia. <https://www.who.int/publications/i/item/B4589>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H., Düzenli, A., ve Dağ, M. M. (2024). Dünya, Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de pestisit kullanımı ve yasal düzenlemeler. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 315–330. <https://doi.org/10.19159/tutad.1536186>
- Yıkama suyuna 1 kaşık katın! Pestisit adı bile kalmıyor, 15 dakika yeter, (2025, Nisan 10). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/yikama-suyuna-1-kasik-katin-pestisit-adi-bile-kalmiyor-15-dakika-yeter-7347853>
- Yirun, M. (2025, 2 Temmuz). 9 öğrenci geliştirdi! Tekirdağ’dan dünya birinciliğine: Maliyeti yüzde 70 azaltıyor. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/egitim/9-ogrenci-gelistirdi-tekirdagdan-dunya-birinciligine-maliyeti-yuzde-70-azaltiyor-7400209>